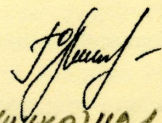

67.9(4Укр)401
Г37

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ

ГЕРАСИМОВА Оксана Анатоліївна

67.9(4Укр)401

УДК 351.854 : 655.4

Г37

**ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ У СФЕРІ КНИГОВИДАННЯ:
МОВНІ АСПЕКТИ**

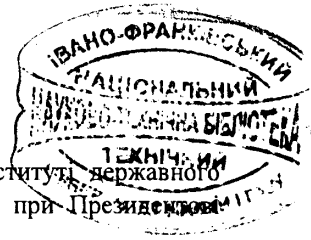
25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, професор **РАДЧЕНКО Олександр Віталійович**, Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, професор кафедри політології та філософії;

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор, заслужений працівник освіти України **ЛОПУШИНСЬКИЙ Іван Петрович**, Херсонський національний технічний університет МОНмолодьспорту України, завідувач кафедри державного управління та місцевого самоврядування;

кандидат наук з державного управління **МАЛІМОН Віталій Іванович**, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу МОНмолодьспорту України, доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування.

Захист відбудеться «18» травня 2012 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.052.07 Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76010, м. Івано-Франківськ, вул. Короля Данила, 13, к. 12-21.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15.

Автореферат розісланий «13» квітня 2012 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В. Мазак

an2259

ГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасне українське суспільство характеризується стрімким падінням інтересу до читання (відповідно до результатів соціологічних досліджень 46 відсотків населення не купує книги, оскільки не відчуває потреби у читанні) та недостатністю національного книжкового продукту (90 відсотків книжкової продукції, що реалізується на внутрішньому ринку, виробляється за межами України). Така ситуація є вкрай небезпечною, оскільки загрожує культурному розвитку нації, підриває науково-освітній потенціал суспільства і ускладнює економічне зростання держави в постіндустріальному світі, орієнтованому на високий рівень знань і навичок роботи з інформацією.

Держави, які активно розвивають національне книговидання, перетворили цю галузь не тільки на соціокультурну складову суспільства, а й на потужний економічний напрям. На українському ринку книги співвідношення україномовних видань та іншомовних видань складає приблизно 3 % до 97 %. Роль мови в державотворенні в сучасному світі набуває особливого значення в контексті глобалізаційних процесів. Для окремих держав, які нещодавно стали суверенними, але досі не позбулися політичного та культурного тиску колишніх геополітичних центрів, мовна політика стає чи не найголовнішим інструментом державотворення та підтвердженням обраного шляху розвитку.

Незважаючи на стрімкий розвиток новітніх комунікаційних технологій, поширення інформації за допомогою Інтернету, книга не тільки не зникла з ужитку в світовій спільноті, а й утримує одне з чільних місць у формуванні світогляду людини та громадянина. Можливості сучасних технологій вимагають нових підходів до освіти, коли не інформація, а її розуміння стає головною метою виховання розуму та свідомості. Не відкидаючи надбань науково-технічного прогресу в умовах глобальної інформатизації, вкрай важливим постає питання вироблення зваженої державної політики, спрямованої на підвищення читацької компетентності та читацької активності населення як запоруки адекватного формування громадянської позиції, розвитку духовного життя людини тощо.

Окреслене коло питань є актуальним для гуманітарних, суспільних та економічних наук. Зокрема, дослідження макролінгвістичної проблематики «мова – суспільство – держава – культура – особистість» започатковано у працях І. Бодуена де Куртене, В. фон Гумбольдта, Б. Кроче, О. Потебні, Ф. де Соссюра, К. Фослера, Г. Штейнтала.

Із переосмисленням історичних та культурних процесів в Україні з'явилися праці щодо об'єктивної оцінки стану української мови та книговидання, їх впливу на суспільні та державотворчі процеси, серед них роботи мовознавців та літературознавців В. Іванишина, В. Лизанчука, Г. Семенюка, В. Стагєєвої; культурологів та соціолінгвістів С. Вовканича, Я. Ісаєвича, В. Маркової, Л. Масенко; представників філософської науки Б. Глотова, М. Кашуби, О. Куця, М. Ожевана, М. Поповича, П. Ситника, В. Холодного, П. Швидкого, О. Шморгуна та ін.

Книгознавці та фахівці з видавничої справи О. Антоник, О. Афонін, С. Білоконь, В. Буран, Я. Володарчик, С. Гавенко, О. Дей, Р. Дименко,

Л. Зеленська, Т. Ківшар, Г. Ковальчук, Е. Огар, Є. Редін, М. Сенченко, Н. Солонська, Г. Швецова-Водка та ін. розкривають у своїх роботах аспекти формування цілісної концепції книги, шляхи вдосконалення економічного управління видавничо-поліграфічним комплексом, проблему розбудови мережі книгорозповсюдження та питання вдосконалення державної політики у сфері книговидання.

Базові наукові підходи до дослідження державної політики, її формування та реалізації, теоретичних та методологічних засад прийняття рішень у державному управлінні, у тому числі у кризових ситуаціях вироблено у роботах представників науки державного управління В. Бакуменка, О. Валецького, О. Дем'янчука, Т. Пахомової, В. Ребкала, В. Романова, В. Тертички. Удосконалення механізмів державного управління та підвищення його ефективності, аспекти стратегічного планування у державній політиці описано Н. Діденко, Д. Карамішевим, О. Кучабським, Т. Лозинською, А. Мерзляк, Л. Приходченко. Гуманітарна складова у державному управлінні, питання інтелектуального потенціалу суспільства та управління суспільним розвитком, проблематика впливу держави на формування світоглядних засад та ціннісних орієнтацій людини, зокрема через зміни освітньої політики з урахуванням процесів глобалізації, розкривається у дослідженнях Е. Афоніна, Д. Дзвінчука, В. Корженка, Н. Липовської, В. Малімона, А. Михненка, П. Петровського, С. Серьогіна; мова як чинник етнонаціональної ідентичності, її етнонаціональна та інші функції у державному управлінні, а також окремі аспекти мовної політики описані Г. Євсєвою, А. Колодій, І. Лопушинським, П. Надолишнім, І. Плотницькою; державна політика у інформаційній сфері та книговиданні висвітлюється у працях О. Бухтатого, В. Дрешпака, К. Індутної, Т. Кузнякової, О. Радченка, та ін. науковців у галузі державного управління.

Проте, незважаючи на значну кількість досліджень окремих напрямів взаємодії «мова – книга – інформація – людина – суспільство», поза увагою науковців залишається проблема вироблення ефективної державної політики, спрямованої одночасно як на становлення книговидання як галузі економіки, так і на удосконалення інформаційних відносин, зокрема популяризації читання, з метою забезпечення розвитку культурної компетентності громадян в умовах процесів глобалізації та розвитку комунікаційно-інформаційних технологій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у межах науково-дослідної роботи кафедри політології та філософії Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України «Політика територіальних органів влади в умовах трансформації українського суспільства» (державний реєстраційний номер 0106U012322) та «Політика та адміністрування в системі державного управління» (державний реєстраційний номер 0109U004873). Доробок автора полягає в підготовці аналітичних матеріалів щодо впливу ринкових змін в Україні на кристалізацію політико-економічних інтересів.

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні ролі держави у розвитку мовної культури та впливу мовного чинника на інформаційні відносини та виробництво культурного продукту, а також

визначенні напрямів удосконалення механізмів формування та реалізації державної політики у книговидавничій сфері України.

Зазначена мета конкретизується в *задачах* дослідження:

- дослідити етнологічну функцію мови та її взаємовплив на державотворчі процеси в історичному контексті;
- з'ясувати функції механізмів державної мовної політики, зокрема, функцію забезпечення державного інформаційного суверенітету;
- здійснити аналіз змісту терміну «книга» та поняття «мовна політика»;
- узагальнити закордонний досвід формування та реалізації державної політики, спрямованої на розвиток книговидавничої сфери, та розробити пропозиції щодо його адаптації до умов України;
- провести аналіз сучасного стану книговидавничої сфери, зокрема системи вітчизняного книгорозповсюдження;
- визначити напрями реформування державної політики у книговидавничій сфері України, спрямованої на стимулювання створення національного культурного продукту, та можливості застосування мовного чинника.

Об'єкт дослідження – державна політика у книговидавничій сфері України.

Предмет дослідження – формування та реалізація державної політики України у книговидавничій сфері з урахуванням мовних аспектів.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну базу дослідження складають загальнонаукові методи – емпіричні: спостереження та опис (дослідження етнологічної функції мови та її взаємовплив на державотворчі процеси в історичному контексті); теоретичні: аналіз та синтез (аналіз сучасного стану книговидавничої справи та системи вітчизняного книгорозповсюдження), узагальнення (дослідження закордонного досвіду формування державної політики, спрямованої на розвиток книговидавництва, та розроблення пропозиції щодо його адаптації до умов України), абстрагування (аналіз змісту понять «мовна політика», «інформаційний суверенітет»), системний підхід (визначення напрямів формування та реалізації державної політики у книговидавничій сфері України, виявлення функції державної мови, зокрема, щодо забезпечення державного інформаційного суверенітету), що дало змогу комплексно та всебічно дослідити політику органів державної влади України у сфері книговидавництва. Було проведено порівняльний аналіз статистичних даних друку, стану мережі книгорозповсюдження та рівня суспільного інтересу до читання.

Як джерела інформації використовувалися нормативно-правові акти, зокрема, міжнародні договори і угоди, публікації вітчизняних та зарубіжних учених, статичні дані Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», дані Державного комітету телебачення і радіомовлення про стан мережі книгорозповсюдження та обсяги виготовлення книжкової продукції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні теоретичних підходів до формування та реалізації державної політики у книговидавничій сфері й обґрунтуванні необхідності широкого застосування мовного чинника для надання державної підтримки вітчизняному книговидавництву, зокрема з метою забезпечення інформаційного суверенітету України та економічного стимулювання книговидавничої галузі.

У межах здійсненого дослідження виокремлено основні результати, що окреслюють його наукову новизну:

уперше:

– теоретично обґрунтовано пріоритетний напрям формування державної політики у книговидавничій сфері, який визначено автором як подолання суспільної кризи читання. Як механізм реалізації такого напрямку державної політики запропоновано розроблений автором проект Програми державної підтримки та розвитку читання в Україні, що сприятиме процесам формування культурної компетентності людини та здатності до адекватного сприйняття інформації в умовах інтеграції у глобальний інформаційний простір. На відміну від підходів, що вже існують, проект Програми зорієнтовано на адресну спрямованість (адміністративно-територіальний рівень, інституційний рівень, читацька компетенція, вік); визначено такі методи його реалізації як моніторинг стану інфраструктури читання, робота з адресними групами читачів, зміна принципів роботи бібліотек та ін.; виокремлено такі сфери реалізації як бібліотечна справа, система освіти, видавнича індустрія, індустрія ЗМІ, система популяризації читання, система наукових досліджень і науково-методичної роботи та ін.;

– визначено доцільність застосування мовного чинника як основної складової механізму державної підтримки суб'єктів видавничої справи під час формування та реалізації державної політики у книговидавничій сфері.

удосконалено:

– розуміння функції мови в сучасному світі: мовна комунікація займає пануюче становище щодо трансляції головних смислів у часі і просторі, відтак книжкова комунікація забезпечує не тільки денотативну функцію книги, а й конотативну, що зумовлено її існуванням у історико-культурному контексті. Сучасна комунікативна реальність характеризується співіснуванням трьох комунікативних культур – усної, книжкової, електронної, тому майбутнє традиційної книги буде формуватись у їх конвергенції;

– теоретичні підходи щодо визначення функцій державної мовної політики: встановлено, що мовна політика може розглядатись і як спосіб захисту від впливів глобалізації, і як інструмент економічного стимулювання книговидавничої галузі;

– визначення терміну «книга». На відміну від законодавчо встановленого, яке виходить з бачення книги як матеріальної форми організації тексту, запропоновано відмовитись від позиціонування книги виключно як матеріального товару, і визначити її як продукт культури і духовності, який обертається у сфері матеріального виробництва;

набули подальшого розвитку:

– напрями реформування державної політики у книговидавничій сфері з урахуванням необхідності забезпечення створення достатньої кількості національного культурного продукту. Зокрема, встановлена доцільність застосування нетарифних методів захисту внутрішнього ринку, в тому числі захисту від нелегального імпорту; запропоновано підходи до реформування механізмів державного замовлення у видавничій сфері шляхом переходу від дотацій виробника до фінансування задоволення наявного читацького попиту, а також доведена необхідність спрямування коштів державного бюджету виключно

на реалізацію видавничих проектів загальнодержавного значення – створення словникової бази, енциклопедій тощо;

– підходи до формування і реалізації державної політики, спрямованої на розвиток книговидання, виходячи з узагальнення світового досвіду. Існує необхідність адаптації до умов України загальноєвропейської платформи популяризації читання. Такі активні дії в довгостроковій перспективі призведуть до значного зростання позитивного ставлення суспільства до читання як способу проведення вільного часу та забезпечать постійний високий рівень попиту на книжкову продукцію;

– визначення головних причин кризового стану у сфері книговидання та книгорозповсюдження в Україні. Зокрема встановлено, що головною причиною є агресивна демпінгова політика імпорту книговидавничої продукції. Окрім цього, спостерігаються: суттєве зменшення кількості вітчизняної книговидавничої продукції та зменшення кількості суб'єктів видавничої справи, які реально діють; занепад української мережі книгорозповсюдження через численні виселення та закриття книгарень (особливо в сільській місцевості та містах з невеликою кількістю населення); стрімка втрата у суспільстві інтересу до книг та читання, особливо серед молоді; відсутність заходів з популяризації та просування української книги за кордоном; проблема прозорості процедур формування та ефективності використання державних коштів на випуск видань за державним замовленням; недосконале державне управління галуззю через розпорошеність, неузгодженість та конфлікт інтересів державних органів тощо;

– змістовні складові мовної політики: головним суб'єктом мовної політики є державна влада, до виключної компетенції якої належить мовне законодавство. Державному регулюванню підлягають публічні мовні відносини, особливе значення набуває такий напрям мовної політики як забезпечення державного інформаційного суверенітету та надання підтримки виробникам національного культурного продукту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення й висновки дисертаційного дослідження дозволяють визначити напрями реформування державної політики, спрямованої на розвиток книговидавничої сфери, підтримку та розвиток читання. Розроблені й науково обґрунтовані дисертантом теоретичні положення, висновки й рекомендації можуть бути використані під час розробки нормативно-правових актів України в інформаційній сфері, у навчальному процесі під час складання навчальних програм та планів, підготовки, перепідготовки та підвищенні кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування України.

Результати дисертаційного дослідження знайшли належне застосування у практичній діяльності Луганської облдержадміністрації, зокрема щодо забезпечення пріоритету розвитку української мови у книговидавничій сфері (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 20 лютого 2009 р. № 5/30-831); під час розроблення Укрдержархівом проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 6 червня 2011 р. № 1487/04); під час розроблення Держкомтелерадіо проектів Законів України «Про внесення змін до Закону

Україні «Про видавничу справу», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення доставляння обов'язкового примірника документів», «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку випуску видавничої продукції на умовах державного замовлення», «Про внесення змін до статті 9 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», «Про внесення змін до статті 19 Закону України «Про Єдиний митний тариф» (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 7 червня 2011 р. № 3044/24/12); під час розроблення Мінкультури проекту Державної цільової програми підтримки та розвитку читання (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 7 червня 2011 р. № 1009/4/13-11); у практичній діяльності Українського інституту підвищення кваліфікації працівників телебачення, радіомовлення і преси (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження від 25 листопада 2011 р. № 235); під час розроблення Держмолодьспортом практичних заходів з популяризації читання серед дітей та молоді шляхом використання сучасних інформаційних технологій та соціальних мереж у залучення підлітків до читання (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 8 грудня 2011 р. № 3/3174).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням автора. Основні положення, висновки та пропозиції, які характеризують наукову новизну та практичне значення результатів, одержані автором особисто. У роботі не використовувались ідеї співвиконавців науково-дослідних робіт.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї, положення та головні результати дослідження доповідались і одержали схвалення на науково-комунікативних заходах, зокрема: міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації» (м. Одеса, 2007 р.); круглому столі на тему «Поліграфічна та видавнича справа на сучасному етапі» (м. Київ, 2007 р.); міжнародному семінарі «Стратегічні комунікації – складова державного управління» (м. Київ, 2007 р.); IV Конгресі «Україна на шляху до інформаційного суспільства» (м. Київ, 2008 р.); Першій міжнародній конференції «Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій» (м. Суми, 2008 р.); VIII Міжнародному науковому конгресі «Державне управління та місцеве самоврядування» (м. Харків, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Бібліотека і книга в контексті часу» (м. Київ, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти та практики» (м. Київ, 2008 р.); науково-практичній конференції за міжнародною участю «Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації» (м. Одеса, 2008 р.); IX Міжнародному науковому конгресі «Державне управління та місцеве самоврядування» (м. Харків, 2009 р.), науково-практичній конференції за міжнародною участю «Демократичне врядування у контексті глобальних викликів та кризових ситуацій» (м. Львів, 2009 р.), науково-практичній конференції за міжнародною участю «Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації» (м. Одеса, 2009 р.), науково-теоретичній конференції «Засоби масової інформації як феномен культури і культура у засобах масової інформації» (м. Київ, 2011 р.), міжнародній науково-теоретичній конференції «Діалог культур: дослідження, практики, виклики»

(м. Київ, 2011 р.), міжнародному науковому конгресі з розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та розбудови інформаційного суспільства в Україні (м. Київ, 2011 р.).

Публікації. Основні теоретичні та практичні положення, результати, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження знайшли відображення у 16 публікаціях, 6 із яких надруковані у наукових виданнях, включених до переліку фахових у галузі науки «Державне управління».

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Її повний обсяг – 253 сторінки, у тому числі 22 рисунки (на 17 сторінках), 17 таблиць (на 16 сторінках), 4 додатки (на 12 сторінках). Список використаних джерел налічує 258 найменувань (на 29 сторінках), з них 16 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, розкрито зв'язок дослідження з науковими програмами, планами і темами, сформульовано мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та публікацію.

У *першому розділі* – «*Теоретичні засади взаємного впливу держави, суспільства, мови та книговидання*» – досліджено зв'язки між такими явищами, як держава – суспільство – мова, з'ясовано роль книговидання у розвитку культури, у становленні суспільної свідомості, особистісних якостей людини, виявлено значення книги у формуванні інтелектуальних та психічних якостей громадянина в умовах глобального інформаційного простору.

У роботі доводиться, що національна особливість мовної картини світу є не результатом історичного розвитку, а властивістю мови. Картина світу лежить в основі індивідуальної та суспільної свідомості, мова виконує функції пізнавального процесу. В концептуальній картині світу взаємодіють загальнолюдське, національне та особистісне. Людська діяльність одночасно і універсальна, і національно-специфічна. Мова і культура є самостійними феноменами, але пов'язані через значення мовних знаків, які забезпечують онтологічну єдність мови і культури. Піднесення й функціонування мови значною мірою зумовлені станом суспільства й моделлю держави, яка втілена в ньому.

Прагнення врегулювати мовні питання у демократичний спосіб не спричиняє відмову сучасних держав від визнання однієї (рідко – більше) мови як державної, загальнообов'язкової до вживання у певних сферах суспільного життя. Державність мови є ознакою й символом державності народу. Але значення одержавлення мови аж ніяк не вичерпується його символічною стороною. Між національною мовою й національною державністю існує повна взаємозалежність. Без мови неможливе адекватне функціонування національного організму, в тому числі його державних форм. Оскільки всі види діяльності людини як члена суспільства так чи інакше пов'язані з її комунікативною (мовленнєвою) діяльністю, опосередковані нею.

Суб'єктом мовної політики є державна влада, до виключної компетенції якої належить формування та реалізація положень законодавства про мови. Державному регулюванню підлягають публічні мовні відносини. Мовна політика є важливою складовою національної політики у багатонаціональних державах, і завдяки цьому є системоутворюючим фактором, який визначає конструювання моделі держави, відповідно і державної влади. Це є зворотнім впливом мовної політики на державу. Також суб'єктами мовної політики є громадські організації, рухи, партії, спеціалізовані установи, лінгвістичні напрями і школи, впливові діячі національної культури.

Мовна політика варіюється у міждержавних відносинах, по-різному формується в моноетнічних і багатонаціональних державах, може відрізнятись на різних територіях однієї держави у разі відмінностей у національному складі населення на таких територіях та у разі наявних відмінностей конституційного статусу (автономії). Таким чином, мовна політика пов'язана з територією і політико-адміністративним устроєм. Чинні моделі мовної політики відрізняються ступенем ідеологізації, яка є основою принципів мовної політики. Існує два таких принципи, що протистоять одне одному: 1) примат особистості і громадянських прав над інтересами держави і національно-мовного колективу; 2) примат колективних і державних інтересів над інтересами людини і громадянина. Таким чином, державна мовна політика – феномен, який необхідно розглядати не тільки в рамках соціолінгвістики, а і з точки зору науки державного управління, зокрема, проблему співвідношення мовного різноманіття і демократії, соціально-вольові і ідеологічні мотиви й позиції суб'єктів політико-мовних відносин.

Визначення функцій державної мови має відбуватися виходячи з функцій держави. Природа держави, її функції, напрями діяльності реалізуються за допомогою спеціального інституту – державного апарату (органів державної влади). Державний апарат використовує єдину, спільну для всіх мову з метою забезпечення адекватності комунікації між усіма суб'єктами державного управління: законодавчою, виконавчою, судовою владою, органами місцевого самоврядування. Тобто можна зробити висновок, що держава потребує мови державного управління, отже, однією з функцій державної мови є забезпечення державного управління.

З'ясовано, що законодавство України містить норми, що формально, у загальних рисах описують пріоритетність використання державної мови у різних сферах життя суспільства. Визначено цілі, що мають реалізовуватися державою у мовній політиці щодо книговидання та книгорозповсюдження, а саме: гарантування та забезпечення права українців, як титульної нації, на споживанні інформації українською мовою; захист інформаційного простору України, збереження й розвиток мов і культур етнічних меншин.

В результаті заміщення книги як основного джерела інформації сучасними інформаційно-комунікаційними системами відбуваються суттєві зміни психічних та інтелектуальних якостей особистості, які формуються під впливом таких систем. Отже, вкрай важливим є визначення напряму державної політики, спрямованого на відновлення соціальної ролі книги, підвищення рівня інформаційної культурної, читацької та культурної компетентності.

У *другому розділі* – «Сучасні підходи до формування та реалізації державної політики в сфері книговидання в світі та Україні» – здійснено компаративний аналіз зарубіжних підходів до формування та реалізації державної політики у книговидавничій сфері, досліджені форми та методи законодавчого регулювання книговидавничої сфери в Україні, проаналізовано спроби застосування органами державної влади мовного чинника як підстави для надання державної підтримки книговиданню; розкрито особливості функціонування українського ринку книжкової продукції та мережі книготорговельного обслуговування.

За даними Держкомтелерадіо України, станом на перше півріччя 2011 року до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції внесено 4712 суб'єктів видавничої справи. З них видавничу діяльність здійснюють 1476 суб'єктів, виготовляють видавничу продукцію 616 суб'єктів, розповсюджують 285 суб'єктів, поєднують кілька видів діяльності у видавничій справі 2335 суб'єктів.

Якщо звернутись до статистики друку першого десятиліття незалежної України та порівняти з першим десятиліттям ХХІ століття бачимо динаміку, відображену на рис. 1.

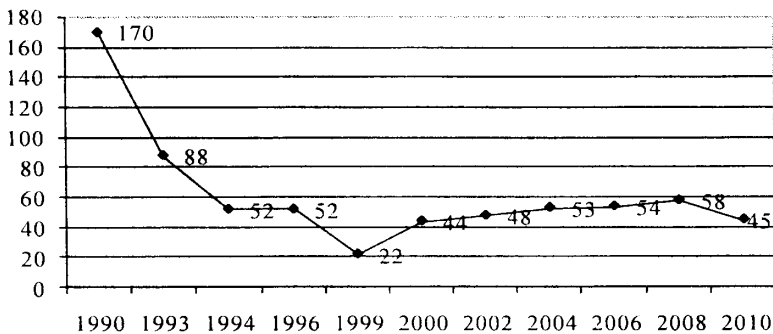

Рис 1. Динаміка випуску книжкової продукції в Україні впродовж 1990 – 2010 рр. за тиражами (млн. примірників)

Вбачаємо, що до 1999 р. в Україні спостерігалось стрімке падіння кількості випусків книжкової продукції, яке у період до 1996 року було пов'язане з інфляцією та кризовими явищами в економіці. Після тимчасової стабілізації у 1996 році, зумовленої введенням гривні, почалося нове падіння обсягів виробництва, спричинене тим, що видання книжок в Російській Федерації мало пільги по сплаті ПДВ і російська книжка отримала вирішальні ринкові переваги порівняно з українською, яка обкладалася ПДВ за ставкою 20 %.

Розглядаючи мовні аспекти книговидання необхідно звернутись до статистики друку стосовно співвідношення випуску видань українською та російською мовами в Україні. Якщо проаналізувати кількість назв і тиражів в залежності від року випуску, можна побачити чіткий взаємозв'язок динаміки книговидання українською мовою з політичними подіями у час їх видання (рис. 2). Так, найбільше книг українською мовою до початку Другої світової війни було видано у 1927 році – 3 225 назв тиражем 24 238 примірників. Треба згадати, що 21

вересня 1920 року Рада народних комісарів УРСР прийняла постанову про введення української мови в школах і радянських установах. Дійсно, з 1921 по 1925 роки спостерігається зростання кількості книг, виданих українською мовою, з 1925 року починається переслідування М. Хвильового, здійснюється розпуск націонал-комуністичних партій, закриття ВАПЛІТЕ, МАРС. Випуск літератури українською мовою ще зростає за тиражами, але зменшується за кількістю назв.

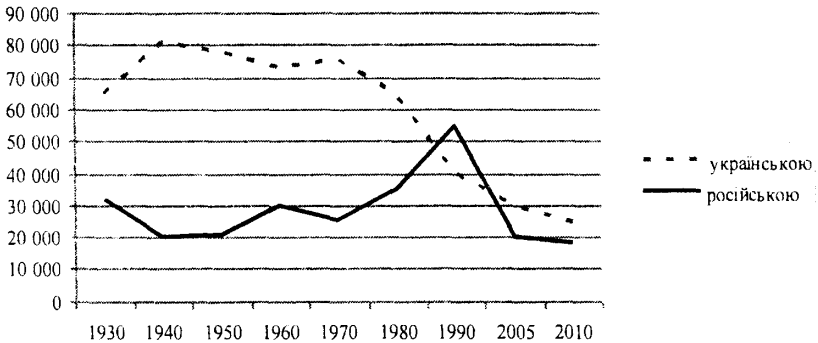

Рис 2. Порівняння динаміки випуску в Україні видань українською та російською мовою за тиражами (тис. прим.) у 1930 – 2010 рр.

У Рекомендаціях Ради Європи з питань законодавства у книговидавничій сфері книгу визначено як результат людської діяльності, що має подвійну природу: в першу чергу – це витвір мистецтва і розуму, а вже потім – виробництва. Таким чином, зазначені міжнародні документи визначають напрями державної політики у книговидавничій сфері. Взагалі світова практика державної підтримки книговидання розрізняє два аспекти – ідеологічний і економічний. Ідеологічний передбачає відсутність цензури у будь-яких її проявах, економічний – прями та непрямі способи підтримки, зокрема, шляхом надання певних преференцій.

Основною формою державної підтримки є застосування механізмів протекціонізму для національного виробника книжкової продукції, які розповсюджуються або на всю національну книговидавничу галузь, або на окремі сегменти – наукову, навчальну літературу тощо.

Аналіз нормативно-правових актів України, спрямованих на врегулювання управлінських відносин у книговидавничій сфері, свідчить про відсутність чіткого механізму державного управління такими відносинами. Порушується логіка суспільної взаємодії (природний ланцюг існування книги у суспільстві): автор – видавництво – тиражування – розповсюдження – читач. Якщо за такою логікою розглянути структуру управління галуззю, то вона виглядає так, як зображено на рис. 3. Тобто управління книговидавничою сферою здійснюється Держкомтелерадіо, МОНмолодьспортом та Мінкультури в залежності від типу відносин, що регулюються.

Таким чином, аналізуючи сучасний стан книговидавничої галузі в Україні, можна говорити про тривалу кризу, спричинену як макроекономічними

проблемам і геополітичними особливостями, так і відсутністю продуманої комплексної державної політики створення сприятливих умов для вітчизняного книговидавництва та книгорозповсюдження, спрямованої на захист внутрішнього ринку від засилля імпортованої книжкової продукції та нівелювання наслідків агресивної торгової політики світових суб'єктів видавничої справи.

Рис. 3. Взаємодія суб'єктів державної політики у сфері книговидавництва та книгорозповсюдження

У *третьому розділі* – «Реформування державної політики в сфері книговидавництва з урахуванням мовних аспектів» – запропоновано систему заходів, спрямованих на розвиток вітчизняного книговидавництва, зокрема, побудованих на використанні механізмів реалізації мовної політики.

Визначення напрямів реформування державної політики у книговидавничій сфері має відбуватися виходячи з наявних проблем, з урахуванням того, що тільки комплексний і системний підходи дозволять виправити ситуацію і створити умови, сприятливі для книговидавництва. Виходячи з цього, у роботі запропоновано основні напрями реформування державної політики у сфері книговидавництва:

– захист вітчизняного ринку від надмірної кількості імпортованої продукції. Задля реалізації цього напрямку необхідно прийняти на законодавчому рівні програму квотування імпортованої книжкової продукції (зроблено висновок про недоцільність введення акцизних марок з метою захисту від надмірного імпорту, та спрогнозовано негативні наслідки такого підходу);

– розбудова мережі книгорозповсюдження на базі соціального стандарту. Пропонується законодавче регламентування кількості об'єктів роздрібної торгівлі

книжковою продукцією для адміністративно-територіальних одиниць, виходячи з кількості населення, та встановлення дієвого механізму контролю за його реалізацією (введення відповідного соціального стандарту);

– реформування державного сектору книговидання включає принципову перебудову системи державного замовлення на книжкову продукцію, зокрема, перехід від фінансування поліграфічного друку книжкових видань до фінансування інтелектуальної частини видання, перехід від формування змістовного наповнення державного замовлення на підставі рішень органів виконавчої влади до формування на підставі попиту кінцевих споживачів та ін.

Одним з напрямів реформування державної політики у сфері книговидання є модернізація видавничо-поліграфічного комплексу. Початком цього процесу має стати інвентаризація галузі, яка матиме на меті підготовку достовірної інформації щодо реального стану підприємств видавничо-поліграфічного комплексу. Наступним кроком має стати розроблення та впровадження програми сприяння інвестуванню в книговидавничу галузь.

Розвиток книговидання у сучасних умовах не можливий без впровадження сучасних інформаційних технологій. Перед усім необхідно забезпечити фінансування періодичного проведення Книжковою палатою України імені Івана Федорова досліджень українського книжкового ринку і читання, оскільки, об'єктивна інформація про реальний стан книговидання, книгорозповсюдження та ринку книжкової продукції відсутня як у державних органів, так і учасників ринку. Метою таких досліджень мають стати вивчення асортименту книжкової продукції і мовних особливостей; збір і аналіз інформації про канали реалізації книжкової продукції, книгарні, про роздрібних та гуртових продавців тощо. Це має бути єдина інформаційна система, що забезпечить зв'язок між видавцями, книгорозповсюджувачами і читачами, з періодичним каталогом, терміналом доступу на базі публічних бібліотек. Також доцільним є запровадження окремої бюджетної програми для комп'ютеризації бібліотек.

Питання подолання кризи читання повинно стати пріоритетом державної політики у гуманітарній сфері. Державна Програма підтримки та розвитку читання, складовою якої стане комплекс заходів з популяризації вітчизняної книговидавничої продукції, має бути прийнята якнайшвидше. Реалізація такої програми повинна покладатись перед усім на Мінкультури, МОНмолодьспорт та Держкомтелерадіо, а регіональні аспекти – на обласні державні адміністрації. Повинно йтися перед усім про формування нової ідеології відносин «людина – книга», а також нової ідеології людини суспільства знань. Головними завданнями Програми мають стати підвищення рівня читацької активності та читацької компетентності, що передбачає, доступність книги та різноманітність книжкової продукції, а також розвиток середовища для обговорення прочитаного та комплекс постійних заходів для широких верств населення, які дозволяють демонструвати власний рівень читацької компетентності та активності.

Відповідно, має йтися про створення єдиного простору існування інститутів інфраструктури підтримки і розвитку читання, зокрема бібліотек, книгарень, закладів культури, освіти тощо, та про налагодження ефективного інформаційного обміну між такими інститутами, видавництвами, книготорговельними підприємствами.

Виробництво культурного продукту, до якого належить книжкова продукція, має характерну ознаку – вживання певної мови, як важливої складової такого продукту. Цей фактор може бути використаний для надання державної підтримки, зокрема податкових пільг, встановленого спрощеного механізму укладання договорів оренди державного і комунального майна з виробниками і розповсюджувачами національного культурного продукту тощо. Це не суперечитиме міжнародним угодам, оскільки питання підтримки державної мови не розглядається як створення переваг для національних виробників.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження розв'язує важливе науково-прикладне завдання щодо визначення й теоретичного обґрунтування шляхів удосконалення формування й реалізації державної політики у сфері книговидавництва із урахуванням мовних аспектів. Одержані в процесі дослідження результати дозволяють запропонувати такі узагальнення, висновки та рекомендації:

1. Дослідження у рамках науки державного управління особливостей формування та реалізації державної політики в інформаційній сфері, до якої належить книговидавництво, в умовах світу, що глобалізується, дозволяє встановити, що функції трансформації творчого досвіду в загальнодоступний культурний продукт поступово переходять до відповідних технологій. Символи соціокультурної ідентичності формуються шляхом переродження пізнаваних культурних образів в продукт масового споживання. Література та інші види традиційної культурної комунікації відсуваються на узбіччя комунікаційного поля. Проте чи не головною складовою інформаційної культури особистості, яка живе в глобальному світі, є здатність до критичного мислення та аналізу. Нові умови і причини, пов'язані з диверсифікацією функцій держави, неможливістю контролювати культурно-інформаційні потоки в межах національних кордонів, поява глобального ринку культурних продуктів, мультинаціональної культурної індустрії вимагають переосмислення напрямів формування мовної політики.

2. Мова є основною цінністю, яку зберігає етнос, одним з базових елементів в етнічній зовнішній ідентифікації і внутрішній самоідентифікації. У сучасній науці все більш обмірковується нетотожність мови та мислення, наслідком чого є введення поняття мовної картини світу. Моделі світу різняться в силу того, що відображають суму уявлень про світ різних етносів. Інтеграція у глобальний простір є проблемою вибору, оскільки визначення кордонів ідентичності передбачає включення або виключення, виділення особливих характеристик особистості і групи в співвідношенні з культурними символами нації, держави або інокультурних груп. Два напрями пошуку ідентичності – «єдність у різноманітті» і протиставлення групових цінностей решті світу – виражаються в конфлікті між мультикультуралізмом і етнонаціоналізмом. Параметри відповідної політики задає держава, зокрема, під час формування мовної політики. Встановлено, що політична практика в сфері мовних відносин завжди зіштовхується з конфліктом інтересів, зіткненням принципів ефективності і справедливості. Держава має зосередитись на установленні правил, які створюють надійні правові і соціальні умови для розвитку національної культурної індустрії.

3. Обґрунтовано, що взаємний вплив таких глобальних суспільних явищ як мова, культура, держава вимагає від публічної влади не тільки вироблення та реалізації нових механізмів мовної політики, спрямованої на захист демократичних цінностей, а й ґрунтовного системного підходу до питання розвитку державної мови або мови етнічної більшості країни, як мови єднання та збереження унікальних рис народу, підвалини усвідомлення народом своєї незалежності та суверенітету, засобу протистояти втраті менталітету народу під тиском наддержавних інтеграційних процесів, що відбуваються у світі. Такий підхід має базуватись на визначенні функцій державної мови та забезпеченні їхньої реалізації.

4. Визначено, що механізми державної мовної політики можуть розглядатись і як спосіб захисту від впливу глобалізації у інформаційному просторі та забезпечення державного інформаційного суверенітету, і як інструмент економічного стимулювання книговидавничої галузі. В умовах державного управління в Україні додатковим негативним фактором є надмірна політизація мовного питання у контексті державної підтримки розвитку національного культурного виробництва. Мовний чинник в умовах членства України в СОТ має бути використаний перед усім як легальний спосіб застосування системи преференцій до вітчизняних виробників книжкової продукції, що дозволить уникнути порушень норм міжнародних угод.

5. Встановлено, що законодавче визначення книги не відповідає потребам суспільства і виходить виключно з бачення книги як матеріальної форми організації тексту. Обґрунтовано доцільність реформування державної політики у книговидавничій сфері з урахуванням нової парадигми: книга – це продукт культури і духовності, який обертається у сфері матеріального виробництва.

6. Визначено, що основними напрямками реформування державної політики у книговидавничій сфері мають бути: впровадження механізмів захисту внутрішнього ринку від надмірної кількості імпортованої продукції, розвиток мережі книготорговельних підприємств, зокрема в сільській місцевості та містах з чисельністю населення до 100 тис. осіб, стимулювання попиту на книжкову продукцію шляхом популяризації читання та вітчизняної книжкової продукції з використання сучасних інформаційних технологій.

7. Враховуючи вступ України до СОТ, запропоновано застосувати нетарифні методи регулювання імпорту – закріпити на законодавчому рівні помірковану систему квот на ввезення видавничої продукції, а саме: поступового зменшення імпорту книг впродовж 8–10 років. Граничний розмір квот на ввезення продукції встановлюватиметься у кількісному вимірі, у відсотках від обсягу виробництва аналогічної продукції в Україні за рік, який передеє поточному. До розрахунку не включатиметься продукція, виготовлена на кошти бюджетів, незалежно від рівня. Поступове зменшення квот надало б можливість вітчизняним видавцям еволюціонувати та задовольняти вивільнений попит, і, разом з тим, запобігало б зникненню книг як таких з ринку, що сталося б у разі введення суворих обмежень на імпорт за відсутності у національного виробника можливості одразу заповнити ринкову нішу.

8. Доведено, що система державного замовлення у видавничій сфері є неефективною. Державне замовлення побудовано на принципі дотування виробника, потреби споживача під час формування відповідних бюджетних

програм не враховуються. Запропоновано шляхи реформування державного замовлення: випуск книг має фінансуватись державою виключно в випадках створення наукоємного продукту – енциклопедій, словників, академічних видань. Решта коштів має бути спрямована на поповнення фондів бібліотек, виходячи із замовлень кінцевих споживачів. Таким чином, адміністративне формування програм державного замовлення на видавничу продукцію має залишитись у минулому.

9. На основі аналізу досвіду розвинутих країн встановлено, що останні 20 років провідними світовими державами на різних рівнях – від загальнодержавного – до регіонального, муніципального і громадського – запроваджуються програми стимулювання інтересу до читання. Такі активні дії в довгостроковій перспективі призвели до значного зростання позитивного ставлення суспільства до читання як способу проведення вільного часу та забезпечили постійний високий рівень попиту на книжкову продукцію.

Визначено, що подолання кризи читання повинно стати пріоритетом державної політики у книговидавничій сфері. Запропоновано проект Програми державної підтримки та розвитку читання в Україні. Реалізація такої програми повинна покладатись на Мінкультури, МОНмолодьспорт та Держкомтелерадіо, а регіональні аспекти – на обласні державні адміністрації. Повинно йтись перед усім про формування нової ідеології відносин людина – книга, а також нової ідеології людини суспільства знань. Головними завданнями Програми визначено підвищення рівня читацької активності та читацької компетентності, що передбачає доступність книги та різноманітність книжкової продукції, а також розвиток середовища для обговорення прочитаного та комплекс постійних заходів для широких верств населення, які дозволяють демонструвати власний рівень читацької компетентності та активності. Відповідно, йдеться про створення єдиного простору існування інститутів інфраструктури підтримки і розвитку читання, зокрема бібліотек, книгарень, закладів культури, освіти та про налагодження ефективного інформаційного обміну між такими інститутами, видавництвами, книготорговельними підприємствами.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Герасимова О. А. Механізми захисту українського ринку книговидання в умовах членства в СОТ / О. А. Герасимова // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІДУ НАДУ «Магістр», 2008. – Вип. 3 (22). – С. 306–312.
2. Герасимова О. А. Держава та мова в контексті процесів глобалізації / О. А. Герасимова // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІДУ НАДУ «Магістр», 2009. – Вип. 3 (26). – С. 432–437.
3. Герасимова О. А. Забезпечення державного інформаційного суверенітету як функція державної мови / О. А. Герасимова // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІДУ НАДУ «Магістр», 2009. – Вип. 4 (27). – С. 103–110.

4. Герасимова О. А. Шляхи реформування державного замовлення у книговидаванні / О. А. Герасимова // Науково-виробничий журнал «Держава і регіони». – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2009. – № 4. – С. 28–32.
5. Герасимова О. А. Популяризація читання як напрям державної політики в гуманітарній сфері / О. А. Герасимова // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. – К. : Вид-во НАДУ, 2010. – Вип. 1. – С. 228–237.
6. Герасимова О. А. Генезис теорій взаємного впливу мови, культури та суспільства / О. А. Герасимова // Публічне управління : теорія та практика : зб. наук. пр. Асоц. докт. держ. упр. – Х. : Асоц. докт. держ. упр, 2011. – № 3 (7). – С. 203–209.
7. Герасимова О. А. Держава та мова в контексті процесів глобалізації інформаційного простору / О. А. Герасимова // Політичний менеджмент : укр. наук. журнал. – К. : Укр. центр політ. менедж., 2007. – № 5. – С. 99–104.
8. Герасимова О. А. Забезпечення державного інформаційного суверенітету як функція державної мови / О. А. Герасимова // Юридичний журнал. – К. : ЮСТІНІАН, 2007. – № 10. – С. 46–48.
9. Герасимова О. А. Реалізація функцій державної мови як стратегічний напрямок гуманітарної регіональної політики / О. А. Герасимова // Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : матеріали наук.-практ. конф. за між нар. участю, 31 жовтня 2007 р. ; тези доп. – Т. 1. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2007. – С. 333–335.
10. Герасимова О. А. Роль мовної політики ЗМІ у забезпеченні державного інформаційного суверенітету та безпеки / О. А. Герасимова // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій ; у 6 ч. – Ч. 1 : тези доп. – Суми : СОІППО, 2008. – С. 60–63.
11. Герасимова О. А. Державна політика відновлення всеукраїнської мережі книгорозповсюдження: регіональний аспект / О. А. Герасимова // Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : матеріали наук.-практ. конф. за між нар. участю, 31 жовтня 2008 р. ; тези доп. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. – С. 94–95.
12. Герасимова О. А. Забезпечення державного інформаційного суверенітету як функція державної мови / О. А. Герасимова // Демократичне врядування в контексті глобальних викликів та кризових ситуацій : матер. наук.-пр. конф. за міжнар. участю, 3 квітня 2009 р. ; тези доп. – Ч. 2. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2009. – С. 481–484.
13. Герасимова О. А. Реформування державного замовлення у видавничій справі / О. А. Герасимова // Державне управління та місцеве самоврядування : тези ІХ Міжнар. наук. конгресу, 26-27 березня 2009 р. ; тези доп. – Х. : ХарПІ НАДУ «Magіstr», 2009. – С. 368–370.
14. Герасимова О. А. Регіональний аспект державної політики популяризації читання та вітчизняної літератури / О. А. Герасимова // Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 30 жовтня 2009 р. ; тези доп. – Т. 1. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. – С. 299–301.

15. Герасимова О. А. «Книжна культура» в умовах глобального комунікаційно-інформаційного простору та сучасних засобів інформації / О. А. Герасимова // Засоби масової інформації як феномен культури і культура у засобах масової інформації : зб. матер. Всеукраїнської наук.-теорет. конф., Київ, 10-11 червня 2011 р. – К. : НАКККіМ, 2011 – С. 57–59.

16. Герасимова О. А. Книжкова комунікація і глобальний інформаційний простір / О. А. Герасимова // Інформаційні технології в глобальному управлінні : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29 жовтня, 2011 р.). – К. : ФОІД Ліпкан О. С., 2011. – С. 17–20.

АНОТАЦІЇ

Герасимова О. А. Формування та реалізація державної політики України у сфері книговидання: мовні аспекти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу МОНмолодьспорту України. – Івано-Франківськ, 2012.

У дисертації розглядаються актуальні теоретичні і методологічні проблеми формування державної політики розвитку книговидання, зокрема, мовні аспекти. Докладно аналізуються особливості впливу читання та книги на формування особистості, культуру, суспільство, державу з урахуванням процесів глобалізації та інформаційної революції. Окрім того, досліджуються форми взаємодії мови та держави, функції державної мови.

Виділено і комплексно проаналізовано етнологічну функцію державної мови. Проаналізовано особливості державного регулювання книговидання та книгорозповсюдження. Теоретично обґрунтовано і сформульовано концептуальні засади державної політики у книговидавничій сфері в умовах переходу до інформаційного суспільства. Визначено, що головними принципами державної політики має стати стимулювання виробництва національного культурного продукту, зокрема шляхом застосування мовного чинника; захист національного книжкового ринку від надмірної кількості імпортової продукції; розвиток мережі книгорозповсюдження шляхом запровадження відповідних соціальних стандартів; популяризація читання на рівні впровадження державної цільової програми.

Проаналізовано сучасний стан вітчизняного законодавства в галузі книговидавничої справи, а також державно-управлінські особливості регулювання зазначеної сфери. Визначено головні причини кризового стану книговидання в Україні, зокрема через агресивну політику імпорту книговидавничої продукції за демпінговими цінами. Проаналізовано стан розвитку світового книговидання, зокрема щодо досвіду застосування новітніх інформаційних технологій у цій царині. Досліджені заходи державної підтримки книговидавничої сфери у провідних державах світу. Визначено підходи до застосування державних преференцій як засобів державної підтримки відповідно до положень міжнародного права про захист і сприяння різноманітності культурного вираження.

Визначено, що основним напрямом державної політики у книговидавничій сфері має стати популяризація та розвиток читання та як її складова — популяризація вітчизняної видавничої продукції. Особлива увага повинна приділятися системі заходів підтримки дитячого та студентського читання, розрахованій на реалізацію у школах, вищих навчальних закладах, дитячих, публічних та наукових бібліотеках, перегляд програм позакласного читання, запровадження системи конкурсів, премій, фестивалів та інших заходів, спрямованих на залучення широких верств населення до читання. Доведено, що доцільним є реалізація системи заходів підтримки читання через систему книгарень, перетворення їх з місць торгівлі на осередки культурного життя. Запропоновано новий підхід до реформування державного замовлення у видавничій справі.

Ключові слова: книговидання; культурна компетентність; читацька компетентність; мовна політика; державна інформаційна політика.

Герасимова О. А. Формирование и реализация государственной политики Украины в сфере книгоиздания: языковые аспекты – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук государственного управления по специальности 25.00.02 – механизмы государственного управления. – Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа. – Ивано-Франковск, 2012.

В диссертации рассматриваются актуальные теоретические и методологические проблемы формирования государственной политики развития книгоиздания, в частности – языковые аспекты. Обстоятельно анализируются особенности влияния чтения и книги на процессы формирования личности, культуру, общество, государство с учетом процессов глобализации и информационной революции.

Выделено и комплексно проанализировано этнологическую функцию государственного языка. Проанализировано особенности государственного регулирования книгоиздания и книгораспространения. Сформулировано концептуальные принципы государственной политики в книгоиздательской сфере в условиях перехода к информационному обществу. Определено, что главными принципами государственной политики должны быть стимулирование производства национального культурного продукта, в частности путем применения языковой составляющей; защита национального книжного рынка от чрезмерного количества импортной продукции; развитие сети книгораспространения путем внедрения соответствующих социальных стандартов; популяризация чтения на уровне внедрения государственной целевой программы.

Проанализировано современное состояние отечественного законодательства в сфере книгоиздания, а также государственно-управленческие особенности ее регулирования. Определены основные причины кризисного состояния книгоиздания в Украине, в частности, речь идет об агрессивной политике импорта книгоиздательской продукции по демпинговым ценам. Проанализировано состояние развития мирового книгоиздания, в частности, опыт применения

новейших информационных технологий в этой сфере. Исследованы меры государственной поддержки книгоиздательского дела в ведущих государствах мира.

Определены возможности применения государственных преференций как средств поддержки в соответствии с положениями международного права о защите и содействии разнообразию культурной жизни. Определено, что основным направлением государственной политики в книгоиздательском деле должна стать популяризация и развитие чтения, и как его составляющая – популяризация отечественной издательской продукции. Особое внимание должно уделяться системе мер поддержки детского и студенческого чтения, рассчитанных на реализацию в школах, вузах, детских, публичных и научных библиотеках, модернизации программ внеклассного чтения, введению системы конкурсов, премий, фестивалей и других мероприятий, направленных на привлечение широких слоев населения к чтению. Доказано, что целесообразным является реализация системы мер поддержки чтения через систему магазинов, превращение их из мест торговли на центры культурной жизни.

Предложены направления реформирования государственной политики в сфере книгоиздания с учетом необходимости применения комплексного и системного подхода. Доказана целесообразность применения нетарифных методов защиты внутреннего рынка, в том числе, от нелегального импорта, определены направления реформирования государственного заказа в издательской сфере путем перехода от дотирования производства к финансированию имеющегося читательского спроса на основании данных библиотек. Обоснована необходимость направления средств государственного бюджета на реализацию сложных издательских проектов общегосударственного значения – создание словарной базы, энциклопедий и т.п.

Определены концептуальные подходы относительно дальнейшего формирования государственной политики в книгоиздательской сфере, среди которых ведущим должна стать пропаганда и развитие чтения в Украине. Экономическое обоснование реализации языковой политики может стать тем фактором, который позволит населению Украины преодолеть искусственное непринятие активного внедрения украинского языка в общественную жизнь, его использование в информационном пространстве и производстве культурного продукта. Предложено новый подход к реформированию государственного заказа в издательском деле.

Ключевые слова: книгоиздание; культурная компетентность; читательская компетентность; языковая политика; государственная информационная политика.

Gerasymova O. A. The formation and implementation of state policy of Ukraine in the field of publishing: language aspects. – Manuscript.

Dissertation for getting a scientific degree of Candidate of Sciences in Public Administration following the speciality 25.00.02 – mechanisms of public administration. – Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University. – Ivano-Frankivsk, 2012.

In the dissertation examines the current theoretical and methodological issues of public policy development of the book, in particular – the language aspects. Thoroughly

examines the influence of reading and books in the formation of identity, culture, society, state, taking into account the processes of globalization and information revolution.

Allotment and comprehensively analyzed the ethnological feature of the official language. Analyzed features of government regulation books publishing and distribution of books. Theoretically due and made the conceptual principles of state policy in the publishing field in the transition to an information society. Determined that the main principles public policy should be to stimulate the production of national cultural products, in particular through the use of the language component, such as protection of the national book market from excessive number of imported products; network distribution of books development through the introduction of appropriate standards, promote reading at the level of implementation of the state program.

The contemporary state of the domestic legislation in the field of book publishing business, and public-management features of regulation of the issue. Identifies the key reasons for crisis in book publishing in Ukraine, including through an aggressive policy of publishing products imported at dumping prices. The state of the world of book publishing, including the experience of using new information technologies in this area. Investigated measures of support book publishing sector in the leading countries of the world.

Determination of applicability of public preferences as a means of government support in accordance with the provisions of international law on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions.

Determined that the main focus of public policy in the field of book publishing has become the promotion and development of reading and how its component - promotion of national literature. Particular attention should be paid to the system of support for children and students' reading, is designed for implementation in schools, universities, children, public and research libraries, reviewing extracurricular reading programs, the introduction of competitions, awards, festivals and other events aimed at involving broad public to read. It is proved that it is expedient implementation of support measures reading through bookstores, turning them from places of trade centers of cultural life. A new approach to reform the state order in publishing.

Key words: book publishing, cultural competence, reading competence, language policy, state information policy.